

مبانی و خواستگاه امنیت شغلی در فقه و حقوق

استاد طایفه حقوق

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان

دکتر محمد صادق باقری سولا

عضو هیات علمی دانشگاه فراتوسی مشهد

سرشناسه	: بلوردی، طیبه، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی و خواستگاه امنیت شغلی در فقه و حقوق/طیبه بلوردی، محمدصادق علمی-سولا.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۴۴۵ ص.: نمودار.
شابک	: 978-964-10-5677-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: امنیت شغلی -- ایران
موضوع	: Job security -- Iran
موضوع	: امنیت شغلی
موضوع	: Job security
شناسه افزوده	: علمی-سولا، محمدصادق، ۱۳۳۷ -
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. سازمان چاپ و انتشارات
شناسه افزوده	: Islamic Azad University Publications
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۴/۵۷۰ ب/م ۲
رده بندی دیویی	: ۲۵۰.۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۶۸۰۰۰۰

عنوان: مبانی و خواستگاه امنیت شغلی در فقه و حقوق

تالیف: دکتر طیبه بلوردی - دکتر محمدصادق علمی سولا

چاپ اول: ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

طراحی جلد: فاطمه بلوردی

صفحه آرای: سعیده نیکبخت

ناشر: سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (با همکاری واحد سیرجان)

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

ISBN: 978-964-10-5677-5

شابک:

قیمت: ۶۰۰۰۰۰ ریال

تلفن: ۰۳۴۴۱۵۲۳۰۰۰

نشانی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه
	فصل اول: کلیات
۲۳	مبحث اول: معناشناسی و ماهیت
۲۳	گفتار اول: درآمد
۲۵	گفتار دوم: معناشناسی امنیت
۲۵	بند اول: معنای لغوی امنیت
۲۸	بند دوم: معنای اصطلاحی امنیت
۳۱	بند سوم: امنیت در اسلام
۳۶	بند چهارم: انواع امنیت
۳۷	بند پنجم: امنیت شغلی
۴۲	گفتار سوم: شغل
۴۲	بند اول: معنای لغوی شغل
۴۳	بند دوم: شغل در فقه
۴۶	بند سوم: تفاوت شغل و کار
۴۷	بند چهارم: مشاغل از دید فقه
۴۹	گفتار چهارم: اجیر، کارگر
۴۹	بند اول: معنای اجیر در فقه
۴۹	بند دوم: معنای اجیر (کارگر) در حقوق
۵۱	گفتار پنجم: عقد و قرارداد کار

- بند اول : معنای عقد از دید فقها ۵۱
- بند دوم : قرارداد کار ۵۳
- مبحث دوم : امنیت در فقه ۵۷
- گفتار اول : در آمد ۵۷
- گفتار دوم : اقسام امنیت در فقه ۶۱
- بند اول : امنیت فردی ۶۱
- بند دوم : امنیت عبادات ۶۳
- بند سوم : امنیت خانواده ۶۵
- بند چهارم : امنیت فرهنگی ۶۶
- بند پنجم : امنیت اجتماعی ۶۸
- بند ششم : امنیت سیاسی و ملی ۷۰
- بند هفتم : امنیت قضایی ۷۳
- بند هشتم : امنیت محیط زیست ۷۵
- بند نهم : امنیت حیوانات ۷۶
- بند دهم : امنیت اقتصادی ۷۷
- بند یازدهم : امنیت شغلی ۷۹
- ا. امنیت شغلی کارگران در گذر زمان ۸۱
- ب. ابعاد امنیت شغلی به عنوان یک واقعیت اجتماعی ۸۴
- ج. ترک شغل و امنیت شغلی ۹۰

فصل دوم : خواستگاه امنیت شغلی در فقه

- مبحث اول : امنیت شغلی در قرآن ۹۵
- گفتار اول : رضایت شغلی ۹۵
- بند اول : رضایت شغلی در کار و قرارداد ۹۵
- بند دوم : تحلیل آیه «أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ» ۹۸
- گفتار دوم : پایبندی به قرارداد شغلی ۱۰۵

- بند اول : تحلیل آیه أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۱۰۶
- بند دوم : مراد از «عقود» و «أوفوا» ۱۰۶
- مبحث دوم : امنیت شغلی در روایات ۱۱۳
- گفتار اول : تداوم مالکیت کارفرما ۱۱۳
- بند اول : تحلیل روایت «النَّاسُ مَسْلُطُونَ عَلَى أَمْوَالِهِمْ» ۱۱۳
- بند دوم : امنیت شغلی و سلطه بر مال و سرمایه ۱۱۷
- گفتار دوم : عمل به تعهدات و شروط قرارداد ۱۲۰
- بند اول : تحلیل روایت «لَا يُمْزِقُونَ عِنْدَ شُرُوطِهِمْ» ۱۲۱
- گفتار سوم : احترام به کار کارگر و مال کارفرما ۱۲۵
- گفتار چهارم : ضمانت شغلی و جبران خسارت ۱۵۰
- بند اول : تحلیل روایت «مَنْ أَسَاءَ مَا لَا يَحِبُّ فَمَوْ لَهُ ضَامِنٌ» ۱۵۰
- بند دوم : اتلاف، ضمانت و امنیت شغلی در حقوق ۱۵۳
- بند سوم : اتلاف و امنیت شغلی در فقه ۱۵۴
- مبحث سوم : دلیل عقل، سیره عقلا و امنیت شغلی ۱۵۸
- گفتار اول : بنای عقلا ۱۵۸
- بند اول : سیره عقلا ۱۵۸
- بند دوم : عقل و بنای عقلا ۱۵۹
- بند سوم : سیره متشرعه و سیره عقلا ۱۶۰
- بند چهارم : بنای عقلا و امنیت شغلی ۱۶۲
- گفتار دوم : التزام به قرارداد شغلی ۱۶۴
- بند اول : تحلیل اصل لزوم ۱۶۴
- بند دوم : اصل لزوم و امنیت شغلی در حقوق ۱۶۵
- بند سوم : اصل لزوم و امنیت شغلی در فقه ۱۶۶

فصل سوم : قرارداد کار و امنیت شغلی

- مبحث اول : مشاغل با قرارداد و امنیت شغلی ۱۷۳

۱۷۳	گفتار اول : درآمد
۱۷۳	۱. قرارداد کار، اهمیت آن و امنیت شغلی
۱۷۶	گفتار دوم : شرایط شکلی قرارداد
۱۷۸	۱. لفظی و شفاهی بودن قرارداد کار
۱۸۱	۲. اشاره یا کتابت ایجاب و قبول در صورت ضرورت
۱۸۳	۳. اعتبار نوشته بر اشاره
۱۸۴	دکتابت قرارداد
۱۸۴	۱. کتابت قرارداد از منظر حقوقی
۱۸۴	۲. کتابت قرارداد از منظر فقهی
۱۸۸	۳. ادله موافقان بر لزوم مکث و ب بودن قراردادها
۱۹۱	۴. کتابت و امنیت شغلی در حق
۱۹۳	۵. کتابت و امنیت شغلی در فقه
۱۹۵	بند دوم : صراحت الفاظ قرارداد
۱۹۹	صراحت در قرارداد و امنیت شغلی
۲۰۱	بند سوم : ذکر مشخصات طرفین
۲۰۲	۱. تعیین مشخصات و امنیت شغلی در فقه
۲۰۵	۲. امنیت شغلی و نوع شغل در فقه
۲۰۹	بند پنجم : مزد
۲۰۹	مزد و امنیت شغلی در حقوق
۲۱۰	مزد و امنیت شغلی در فقه
۲۱۳	بند ششم : مدت قرارداد
۲۱۳	۱. مدت و امنیت شغلی در حقوق
۲۱۵	۲. مدت و امنیت شغلی در فقه
۲۱۹	بند هفتم : مکان قرارداد
۲۲۳	گفتار سوم : شرایط ماهوی قرارداد
۲۲۳	درآمد

۲۲۳	بند اول : قصد طرفین در انعقاد قرارداد کار.....
۲۲۳	أ. قصد و انعقاد قرارداد در حقوق.....
۲۲۵	ب. قصد و انعقاد قرارداد در فقه.....
۲۲۸	بند دوم : معین بودن موضوع قرارداد.....
۲۲۸	أ. معین بودن موضوع قرارداد و امنیت شغلی در حقوق.....
۲۳۰	ب. معین بودن موضوع قرارداد و امنیت شغلی در فقه.....
۲۳۳	بند سوم : مشروعیت جهت معامله.....
۲۳۳	أ. مشروعیت جهت و امنیت شغلی در فقه.....
۲۳۵	بند چهارم : دایمی یا موقت بودن قرارداد.....
۲۳۵	مدت قرارداد و امنیت شغلی در حقوق.....
۲۳۸	مدت قرارداد و امنیت شغلی در فقه.....
۲۴۰	بند پنجم : الزام آور بودن قرارداد.....
۲۴۰	الزام و امنیت شغلی در حقوق.....
۲۴۱	الزام و امنیت شغلی در فقه.....
۲۴۴	بند ششم : اهلیت طرفین.....
۲۴۴	أ. ویژگی های اهلیت.....
۲۴۹	ب. زمان اعتبار اهلیت.....
۲۵۰	ج. اهلیت کارفرما.....
۲۵۱	د. اهلیت کارگر.....
۲۵۲	ه. معامله صغیر.....
۲۵۴	۱. کار صغیر و امنیت شغلی.....
۲۵۹	و. اهلیت زن.....
۲۵۹	اشتغال زن و امنیت شغلی در حقوق.....
۲۶۲	اشتغال زن و امنیت شغلی از دید فقها.....
۲۶۲	۱-۲. عدم جواز اشتغال.....
۲۶۴	۲-۲. جواز اشتغال زن.....

- ۲۶۵..... ۳-۲. مخالفت زوج با کار زوجه.....
- ۲۶۹..... بند هفتم: عدم اکراه.....
- ۲۶۹..... اکراه در حقوق.....
- ۲۷۰..... اکراه در فقه.....
- ۲۷۳..... ج. بطلان یا عدم بطلان عقد مکره.....
- ۲۷۴..... د. شرط تحقق اکراه.....
- ۲۷۹..... بند هشتم: تدلیس در قرارداد کار.....
- ۲۷۹..... تدلیس و امنیت شغلی در حقوق.....
- ۲۸۰..... تدلیس و امنیت شغل در فقه.....
- ۲۸۲..... ج. حکم تدلیس.....
- ۲۸۶..... گفتار سوم: تجارت الکترونیک.....
- ۲۸۶..... بند اول: درآمد.....
- ۲۸۸..... بند دوم: بررسی حقوقی تجارت الکترونیک.....
- ۲۹۱..... بند سوم: امنیت تجارت الکترونیک.....
- ۲۹۵..... بررسی فقهی تجارت الکترونیک.....
- ۲۹۹..... مبحث دوم: مشاغل بدون قرارداد و امنیت شغلی.....
- ۳۰۱..... بند اول: بررسی حقوقی امنیت مشاغل بدون قرارداد.....
- ۳۰۳..... ا. زنان خویش فرما و امنیت شغلی.....
- ۳۰۶..... بند دوم: بررسی فقهی امنیت مشاغل بدون قرارداد.....

فصل چهارم: مصادیق مرتبط با امنیت شغلی

- ۳۱۳..... مبحث اول: تبعیض و امنیت شغلی.....
- ۳۱۳..... گفتار اول: عدالت و تبعیض.....
- ۳۱۳..... بند اول: معنا و مفهوم عدل و تبعیض.....
- ۳۱۵..... بند دوم: قاعده عدل در روایات.....
- ۳۱۸..... گفتار دوم: بررسی حقوقی تبعیض و امنیت شغلی.....

۳۲۱	بند اول : ارزشیابی کارکنان و تبعیض
۳۲۲	بند دوم : زنان و تبعیض شغلی
۳۲۴	بررسی حقوقی تبعیض شغلی زنان و امنیت شغلی
۳۳۰	گفتار سوم : بررسی فقهی تبعیض و امنیت شغلی
۳۳۶	مبحث دوم : اخراج و امنیت شغلی
۳۳۶	گفتار اول : اخراج کارگر
۳۳۷	بند اول : مفرد اخراج در حقوق و فقه
۳۴۰	گفتار دوم : اقسام اخراج
۳۴۰	بند اول : اخراج موجه کارگر
۳۴۰	اخراج موجه در حقوق
۳۴۳	اخراج موجه در فقه
۳۴۵	بند دوم : اخراج غیر موجه
۳۴۵	اخراج غیر موجه در حقوق
۳۴۸	اخراج غیر موجه در فقه
۳۵۰	بند سوم : اخراج با اعلام قبلی
۳۵۳	مبحث سوم : تعلیق و امنیت شغلی
۳۵۳	گفتار اول : معنا و مفهوم تعلیق
۳۵۴	گفتار دوم : تعلیق قرارداد کار در حقوق
۳۵۶	بند اول : تعلیق قرارداد کار بدون خواست و اراده طرفین
۳۵۸	بند دوم : تعلیق با توافق و اراده طرفین
۳۵۸	بند سوم : تعلیق قرارداد کار با اراده کارگر
۳۵۹	بند چهارم : تعلیق قرارداد کار با اراده کارفرما
۳۶۲	گفتار سوم : تعلیق در فقه
۳۶۲	بند اول : معنا و مفهوم تعلیق در فقه
۳۶۴	بند دوم : تعلیق کار در فقه
۳۶۷	مبحث چهارم : تأمین اجتماعی و امنیت شغلی

شغل در حقیقت وسیله درآمد و برطرف کننده نیازها و تداوم بخش حیات انسان است و نقشی مؤثر و اساسی، بر رفاه و آرامش و آسایش آدمی دارد. این موضوع آنگاه قابل توجه است که عموم مردم، بیشتر وقت خود را در محیط‌های شغلی می‌گذرانند و شرایط و پی‌آمدهای آن بی‌شک علاوه بر رفاه و نیازهای انسان دهنده سلامت جسمی و روانی آدمی نیز است. تقدس و اهمیت کار در دین ما، مطالعه کننده اهمیت این موضوع نیز خواهد بود. از نیازها و دغدغه‌های اصلی هر جامعه‌ای امنیت و آرامش است. مقوله‌ای که امروزه به شکل فرآیندهای با چالش‌های بدیع و نوین، در حال رو به رویی است.

صنعتی شدن جوامع، دگرگونی‌های اقتصادی و اجتماعی، تحولات شگرفی را در زندگی انسان پدید آورده است. تحولات پیچیده دنیای امروز و نسبت به نیازهای اقتصادی، گفتمان امنیت را به عنوان یکی از مفاهیم قابل تأمل؛ در حوزه‌های، گوناگون مطالعاتی علوم انسانی وارد کرده است.

امنیت به معنای مصونیت از تعرض و رهایی از خطر، تهدید، هراس و تصرف اجباری بدون رضایت است و شرایطی که مردم، هراسی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع و قانونی خود نداشته باشند، شامل: امنیت جان، مال، شغل و عمل، آزادی، شرف و حیثیت انسان می‌شود. یکی از مصادیق مهم امنیت، امنیت شغلی است.

فناوری اطلاعات سبب ایجاد تحول در عرصه کار، اشتغال و تجارت الکترونیکی شده است، شرایط اقتصادی و اجرای برنامه‌هایی چون تعدیل‌های ساختاری، خصوصی‌سازی‌ها

و اخراج‌های گسترده، کارگران را بیش از پیش در معرض فشارهای ناشی از کار، ترس از دست دادن شغل و عدم امنیت شغلی... قرار داده است. عدم امنیت شغلی، کار و اشتغال را تهدید می‌کند و یا آن‌ها را به چالش می‌کشانند و در زوایای متمایز، ناهنجاری به وجود می‌آورد.

امنیت شغلی همچون سایر واقعیت‌های اجتماعی دارای دو بعد ذهنی و عینی است. بعد ذهنی، امنیت شغلی: احساس داشتن یک شغل مناسب و اطمینان از تداوم آن در آینده و فراغت سببی از خطر، فقدان عوامل تهدید کننده شرایط مناسب کاری در آن شغل است. معمولاً با نبود ترس از دست دادن اشتغال و یا حمایت در برابر از دست دادن کار دارای درآمد، ادراک می‌شود. بعد عینی آن عبارت است از: نبود کار و شغل.

در این وضعیت، ادب، شغل، هنگامی مفهوم می‌یابد که رابطه مابین اجیر و مستاجر، کارگر و کارفرما ثبات یابد و قراردادها به گونه‌ای تنظیم گردند که حقوق و تعهدهای طرفین، مشخص و محترم شود چرا که تخطی از تعهدات، تحمیل شرایط و تضییع حقوق در رابطه کارگر و کارفرما، مستاجر و اجیر بسیار محتمل است. بدین طریق، اتخاذ تدابیری در جهت وجود امنیت شغلی شامل کارفرما (مالک) و عدم نگرانی نسبت به از دست دادن شغل، امری حیاتی است.

به نظر می‌آید وجود قوانین حمایتی کارگران، تدبیر منطقی قراردادهایی منطبق با اصول و فلسفه حقوق کار، پیش‌بینی قالب قرارداد کار دایم و تدوین قوانین راجع به اخراج کارگران به ویژه در شغل‌های پاره وقت تا حدودی تضمین کننده امنیت شغل کارگران می‌باشد. در این گستره، مباحثی از قبیل: نوع شغل، نحوه استخدام یا نوع قرارداد، مدت قرارداد، شفاف‌بودن حقوق و روابط بین اجیر و مستاجر، وضعیت محیط کار، بایسته‌ها و نبایسته‌های شغل و عمل اقتصادی، امنیت شغلی در اقتصاد نوین و قانون کار، هر گونه تبعیض و تفاوت در امور مربوط به استخدام و اشتغال، اخراج کارگران و مواردی چون حمایت شغلی، تأمین اجتماعی و بیمه بیکاری و بیمه شغلی و امنیت شغلی زنان و عناصر دیگر از عمده موضوعات مورد توجه است.